

Handreiking schooladvies

Deze handreiking bevat aanbevelingen die basisscholen kunnen gebruiken bij het opstellen en evalueren van het schooladvies. De handreiking is gebaseerd op [literatuur- en praktijkonderzoek](#) van het ITS. De aanbevelingen geven antwoorden op de volgende vier vragen:

- Welke factoren zijn van belang bij het opstellen van het schooladvies?
- Welke procedure doorlopen scholen/leerkrachten om te komen tot het schooladvies en waarmee moeten zij rekening houden?
- Wat is van belang voor de communicatie en afstemming met ouders en vo?
- Hoe kunnen scholen de kwaliteit van de adviezen evalueren en verder verbeteren?

1 Relevante factoren

Theorie

Het basisschooladvies is een krachtige voorspeller van de verdere schoolloopbaan van leerlingen. Rond drie kwart van de leerlingen volgt voortgezet onderwijs op het geadviseerde niveau. Tien tot vijftien procent volgt onderwijs op een hoger niveau dan was geadviseerd en vijftien procent van de leerlingen komt uit op een lagere positie.

Leerkrachten kunnen de LVS-toetsscores begrijpend lezen, rekenen/wiskunde en spelling in de groepen 6 t/m 8 goed gebruiken als onderbouwing voor het schooladvies. Deze resultaten voorspellen de positie in het voortgezet onderwijs na vier jaar zelfs beter dan de score op de Cito-Eindtoets. De LVS-scores uit groep 6 voegen weinig voorspellende waarde toe aan de scores uit groep 7 en 8. Door het verloop van de vaardigheidsscores op de LVS-toetsen over een langere periode te bekijken, wordt zichtbaar hoe een leerling zich ontwikkelt. De relatieve scores (I t/m V) geven daarvan geen duidelijk beeld.

De kans bestaat dat leerkrachten een te hoog of een te laag advies geven (over- of onderadvisering). Een te hoog advies kan in de praktijk gunstig uitpakken, maar een te laag advies heeft in de regel een negatieve uitwerking op de schoolloopbaan. De kans op onderadvisering is het grootst bij autochtone leerlingen waarvan de ouders laag zijn opgeleid.

Ook het gemiddelde prestatieniveau van de klas kan invloed hebben op het schooladvies. Als een leerling in een klas zit die goed presteert, heeft hij een (iets) kleinere kans op een hoog schooladvies dan wanneer hij in een klas zit die minder goed presteert.

Praktijk

Uit de praktijkvoorbeelden in het ITS-rapport [Handleiding bij het opstellen van het basisschooladvies](#) blijkt dat de toetsresultaten van het Cito-leerlingvolgsysteem inderdaad een prominente rol spelen bij het opstellen van het schooladvies. Rekenen/wiskunde en begrijpend lezen wegen daarbij vaak het zwaarst. Sommige scholen baseren het advies op de scores van groep 6 tot en met 8, terwijl andere scholen zich beperken tot groep 7 en 8.

In twee van de vijf praktijkvoorbeelden gebruiken scholen een plaatsingswijzer, waarbij per onderdeel van de LVS-toetsen wordt vastgesteld of de behaalde score 'past' bij een bepaald niveau van het voortgezet onderwijs. De combinatie van uitkomsten leidt tot een 'profiel': een basisprofiel (alle scores zijn op niveau) en een bespreekprofiel (de resultaten passen niet helemaal). De uitgebreidere variant van de plaatsingswijzer onderscheidt daarnaast een plusprofiel (de leerling kan waarschijnlijk een hoger niveau aan) en een disharmonisch profiel (bij een gediagnosticeerde stoornis). In één praktijkvoorbeeld nemen alle scholen intelligentietesten en een prestatiemotivatietest af.

Daarnaast wordt bij het schooladvies rekening gehouden met aspecten zoals werkhouding, motivatie, de sociaal-emotionele ontwikkeling, studiehouding of studievaardigheden. Sommige ondervraagden vinden dat deze informatie bij de overgang naar het voortgezet onderwijs een grotere rol zou moeten spelen. Ook zoeken basisscholen naar manieren om deze informatie beter in beeld te brengen.

Om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften een goed onderbouwd advies te geven, is aanvullende informatie nodig. Deze informatie moet gebaseerd zijn op onderzoek.

Aanbevelingen

Adviezen voor basisscholen en leerkrachten

- Gebruik bij het opstellen en onderbouwen van het schooladvies in ieder geval de (ontwikkeling in de) vaardigheidsscores op de LVS-toetsen uit groep 7 en 8. De resultaten bij rekenen/wiskunde en begrijpend lezen zijn de beste voorspellers van het succes in het voortgezet onderwijs.
- Baseer aanvullende informatie over de sociaal-emotionele ontwikkeling, werkhouding, motivatie en dergelijke op meerjarige observaties. Leg deze informatie systematisch vast.
- Verzamel bij leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften adequate aanvullende informatie om het advies vast te stellen en te onderbouwen.

- Wees alert op het risico van onderadvisering, vooral bij autochtone leerlingen met laagopgeleide ouders.

2 Procedure

Theorie

Onder procedure verstaan we: een (al of niet vastgelegde) beschrijving van wie wat wanneer en op welke wijze doet, voor wie dat is bestemd en/of wat ermee moet gebeuren.

De onderzoeksliteratuur geeft weinig aanknopingspunten voor procedurele handreikingen. Voor zover hierop wordt ingegaan, gebeurt dat vooral in beschrijvende zin.

De Inspectie van het Onderwijs concludeerde op basis van recent onderzoek dat twee derde van de scholen beschikt over een procedure, maar dat deze procedures vaak geen beslisregels bevatten. Ook blijkt uit het onderzoek dat er altijd meer actoren zijn betrokken bij het schooladvies: leerkrachten (met name van groep 7 en 8), de interne begeleider en de directie. De helft van de scholen geeft het definitieve advies nadat de uitslag van de eindtoets bekend is. Het onderwijskundig rapport is vrijwel altijd de basis voor de overdracht van de gegevens.

Een warme overdracht lijkt de standaard te zijn en er zijn afspraken met het voortgezet onderwijs over een enkelvoudig of meervoudig advies. Uit onderzoek blijkt dat leerlingen met een lager advies voordeel kunnen hebben van plaatsing op een brede scholengemeenschap. Er zijn, zo blijkt uit de literatuur, verschillende stappenplannen voor het opstellen van het schooladvies. Sommige stappenplannen zijn vooral gericht op inhoudelijke factoren terwijl andere stappenplannen alle activiteiten opsommen die moeten/kunnen worden uitgevoerd.

Praktijk

In de praktijkvoorbeelden zien we vrijwel altijd een strakke (volgens sommige respondenten té strakke) beschrijving van de activiteiten die moeten worden uitgevoerd met leerlingen en ouders, de momenten waarop dat moet gebeuren, wie de activiteiten moet uitvoeren en wat daarmee verder moet gebeuren.

Meestal omvat de procedure activiteiten in groep 7 en 8; soms zijn er voorbereidende activiteiten in groep 6. Over het algemeen stellen de betrokkenen het op prijs dat de procedure is vastgelegd (het geeft houvast en ouders en scholen weten waar ze aan toe zijn). Meestal wordt er conform de procedure gewerkt, maar soms wijkt men af van de vastgelegde procedure. Bijvoorbeeld: er worden in groep 6 wel of niet voorbereidende activiteiten uitgevoerd, het voorlopig advies wordt eerder, in groep 7, gegeven (om ouders in de gelegenheid te stellen zich al in groep 7 te

oriënteren op het vo) of de aanmelding van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften wordt vervroegd (groep 7).

Vooraf de leerkrachten van groep 6, 7 en 8 zijn betrokken bij de procedure. Daarnaast is de interne begeleider vaak betrokken, met name als het gaat om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Vaak staat in de procedure dat de interne begeleider de bewaker is van het proces, maar in de praktijk is deze rol niet altijd even duidelijk. Het zijn vooral de leerkrachten van groep 8 die het proces uitvoeren, sturen en bewaken. Directeuren zijn minder direct betrokken bij de procedure, maar dragen wel de eindverantwoordelijkheid.

In de praktijkvoorbeelden waar wordt gewerkt met plaatsingswijzers zijn in de procedure beslisregels opgenomen met name over de invloed van de LVS-scores op het advies. Verder gelden voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften bepaalde landelijk vastgestelde regels op basis waarvan wordt besloten voor welk type onderwijs leerlingen in aanmerking komen (leerwegondersteunend onderwijs of praktijkonderwijs). Er zijn ongetwijfeld in alle praktijkvoorbeelden beslisregels, maar deze worden vermoedelijk vooral gebruikt door het voortgezet onderwijs bij de plaatsing.

Het komt voor dat ouders en school het niet eens zijn over het schooladvies. We zagen hiervoor in de praktijkvoorbeelden geen duidelijke (beslis)regels. Extra overleg is dan noodzakelijk, zo wordt gesteld, en dat lost het probleem meestal wel op. Soms komt men echter niet tot een goede oplossing. In één van de praktijkvoorbeelden wordt er in dat geval voor gekozen om ook het advies van ouders, naast het advies van de school, weer te geven.

In een aantal praktijkvoorbeelden is op initiatief van het voortgezet onderwijs afgesproken dat basisscholen alleen enkelvoudige adviezen mogen geven. In het basisonderwijs leeft in een aantal gevallen de wens om (ook) meervoudige adviezen uit te kunnen brengen. Het onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs laat zien dat een aanzienlijk deel van de leerlingen met een meervoudig advies na een aantal jaren op het hogere niveau voortgezet onderwijs volgt.

Aanbevelingen

Adviezen voor het schoolbestuur / het samenwerkingsverband po / de basisschool

- Maak een activiteitenplan voor het tot stand komen van het schooladvies. Het plan maakt onder meer duidelijk wie in en buiten de school betrokken zijn bij de procedure en wie binnen de school voortrekker is.
- Neem in het plan een tijdspad op voor de activiteiten in groep 7 en 8 (en zo mogelijk ook groep 6). Neem ook de contactmomenten met ouders in het tijdspad op en leg vast wat er tijdens die momenten moet gebeuren.

- Vermeld finale data en beschrijf wat er met het voorlopige en met het definitieve advies moet gebeuren (waar opslaan, door wie, voor wie bedoeld, wie heeft toegang?).
- Verspreid de vastgestelde procedure in de school, onder de ouders en eventueel ook onder de vo-scholen.

Adviezen voor de basisschool

- Leg de activiteiten en verantwoordelijkheden ten aanzien van het schooladvies vast; van de leerkrachten van groep 6, 7 en vooral 8 (uitvoerder, bewaker, coördinator), van de interne begeleider en van de directeur. De leerkracht van groep 8 is er verantwoordelijk voor dat het definitieve advies wordt gegeven en is daarmee uitvoerder en bewaker. De directeur is echter altijd eindverantwoordelijk. De leerkrachten van 6 en 7 zijn verantwoordelijk voor respectievelijk voorbereidende activiteiten en voor het voorlopige advies. De ib'er vervult een coördinerende rol, ondersteunt de leerkrachten en heeft bepaalde taken bij leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.
- Beschrijf in de procedure wat er gebeurt als de ouders het niet eens zijn met het advies van de school. Organiseer bijvoorbeeld extra overleg of vermeld de wens van de ouders bij het advies van de school.

Adviezen voor de leerkrachten

- Geef een enkelvoudig advies als er geen twijfels zijn over het niveau van de leerling. Een meervoudig advies of een advies tot plaatsing in een dakpanklas kan echter wenselijk zijn en kan positief uitwerken op de schoolloopbaan van de leerling.
- Heroverweeg het advies als het resultaat van de eindtoets hoger uitvalt dan verwacht. Stel het advies zo nodig naar boven bij.

3 Communicatie en afstemming

Theorie

Scholen vinden de wensen van ouders (en leerlingen) een zeer belangrijk aspect in de adviesprocedure, zo blijkt uit de literatuur. De wens van de ouders wordt, na de leerprestaties, zelfs als de belangrijkste voorspeller van het schooladvies gezien. Het advies van de school en de wensen van de ouders stemmen vaak overeen, maar als dat niet het geval is, ervaren de betrokkenen dat als een hoge druk.

Laagopgeleide ouders zijn het vaker oneens met het advies dan hoogopgeleide ouders. Plaatsingswijzers kunnen helpen om het advies voor ouders te onderbouwen. Meer begeleiding en ondersteuning bij de schoolkeuze vergroten de kans dat ouders het advies van de school opvolgen.

Scholen voor voortgezet onderwijs zijn volgens het recente onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs positief over de kwaliteit van het basisschooladvies. Dit wordt bevestigd door eerder onderzoek. In negen van de tien gevallen neemt de school voor voortgezet onderwijs het advies van de basisschool over.

Praktijk

In de praktijkvoorbeelden wordt de betrokkenheid van en de communicatie met ouders over het advies een zeer belangrijke factor genoemd. Naast vastgelegde overlegmomenten met ouders in de groepen 6, 7 en 8, zetten scholen ook andere middelen in om ouders te betrekken bij het advies. Informatiekranten en informatiemiddagen (met of zonder het voortgezet onderwijs) in groep 7/8 behoren vaak standaard tot de procedure. Daarnaast zijn er scholen die ouders de mogelijkheid geven om de (voorlopige) adviezen in het digitale informatiesysteem in te zien, hebben scholen gespreksprotocollen opgesteld voor het overleg met ouders en plannen scholen zo nodig extra overleg met ouders in. Ook zijn er scholen die (voorlichtings)bijeenkomsten organiseren voor ouders, leerlingen en leerkrachten over de mogelijkheden en de aanpak van het voortgezet onderwijs.

De communicatie met het voortgezet onderwijs verloopt in de meeste praktijkvoorbeelden via een digitaal systeem. Daarnaast noemen de ondervraagden de warme overdracht als communicatiemiddel tussen primair en voortgezet onderwijs. Een warme overdracht gebeurt standaard of op verzoek van hetzij de basisschool, hetzij de vo-school. We zien in de praktijk dat deze warme overdracht niet altijd plaatsvindt. In het primair onderwijs wordt dit betreurd en wordt aangegeven dat er eigenlijk voor alle leerlingen een warme overdracht moet zijn.

Terugkoppeling van vo-scholen aan basisscholen over de ontwikkeling van leerlingen in de eerste leerjaren vindt niet altijd plaats.

Aanbevelingen

Adviezen voor de samenwerkingsverbanden

- Geef de overgang van primair naar voortgezet onderwijs gestalte in gezamenlijk overleg. De overgang van po naar vo is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs.
- Maak duidelijke afspraken tussen primair en voortgezet onderwijs over het uitbrengen van enkelvoudige en meervoudige adviezen, over adviezen tot plaatsing in een dakpanklas en over de wijze waarop wordt omgegaan met de typen adviezen.

- Start tijdig – eind groep 7 of begin groep 8 – met overleg tussen primair en voortgezet onderwijs over de best passende plek voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.
- Zorg ervoor dat leerkrachten in het primair onderwijs op de hoogte zijn van relevante kenmerken van de verschillende onderwijstypen in het voortgezet onderwijs en van de eisen die deze aan hun leerlingen stellen. Dit kan door middel van informatiebijeenkomsten waar het voortgezet onderwijs zich presenteert en door middel van schriftelijke (digitale) informatie.
- Creëer de mogelijkheid van bovenschoolse bemiddeling als ouders en de basisschool van mening verschillen over het schooladvies.
- Ontwikkel gezamenlijk een protocol waarin is vastgelegd dat basisscholen door het voortgezet onderwijs worden geïnformeerd over de ontwikkeling van hun voormalige leerlingen. Leg vast welke informatie de vo-school geeft (rapportcijfers, proefwerkresultaten, overgangen/zittenblijven, sociaal-emotionele ontwikkeling) en hoe vaak, wanneer en op welke manier de school dat doet.

Adviezen voor de basisschool

- Leg de overlegmomenten met ouders vast in de adviesprocedure en bereid ouders hiermee tijdig voor op de ook voor hen belangrijke procedure. Overweeg met het oog op die voorbereiding om in groep 6 voorbereidende activiteiten uit te voeren die zowel zijn gericht op ouders als op leerlingen. Dit houdt in dat de leerkracht van groep 6 de LVS-resultaten bespreekt in het licht van de overgang naar het voortgezet onderwijs en dat hij/zij de ouders informeert over de procedure en het tijdpad.
- Stel ouders op belangrijke momenten, zoals het voorlopige advies in groep 7 en het definitieve advies in groep 8, op de hoogte van de volgende stappen in de procedure en geef hen hierover voldoende informatie.
- Geef ouders inzage (op papier of digitaal) in het (voorlopige) advies en de onderbouwing daarvan.

Advies voor de leerkrachten

- Bespreek als leerkracht van groep 7 en 8 het (voorgenomen) schooladvies goed met de ouders. Plan bij twijfel extra overleg in en schakel zo nodig interne of externe bemiddeling in.
- Dring aan op een warme overdracht voor alle leerlingen. Maak gebruik van mogelijkheden die scholen voor voortgezet onderwijs hiervoor creëren.

4 Evaluatie

Theorie

In verschillende onderzoeken zijn de prestaties van individuele leerlingen in het voortgezet onderwijs vergeleken met het basisschooladvies. In de praktijk - op school- of bestuursniveau – wordt een dergelijke evaluatie echter niet structureel en niet op grote schaal uitgevoerd, noch in het primair onderwijs, noch in het voortgezet onderwijs. Er is hierdoor weinig inzicht in de effectiviteit van de procedure.

Verschiedende onderzoeken geven inzicht in welke mate de positie van de leerling in het voortgezet onderwijs overeenkomt met het advies. Vier jaar na het advies volgt tussen de 55 en 75 procent van de leerlingen onderwijs op een niveau dat overeenkomt met het schooladvies. Tussen de 15 en 29 procent stroomt af (of is blijven zitten) en tussen de 10 en 16 procent heeft na vier jaar een hoger niveau bereikt dan het advies.

Praktijk

In alle praktijkvoorbeelden wordt aandacht besteed aan een evaluatie van de procedure op verschillende niveaus (school, bestuur, samenwerkingsverband) door prestaties in het voortgezet onderwijs te vergelijken met het basisschooladvies. Uit de praktijkervaringen blijkt echter dat basisscholen daaraan niet altijd structureel en systematisch aandacht besteden. Gebrek aan gegevens uit het voortgezet onderwijs of de onoverzichtelijkheid ervan ('een berg gegevens') zijn hier mede debet aan. Het voortgezet onderwijs is, als er al evaluatie plaatsvindt, nauwelijks bij de evaluatie in het primair onderwijs betrokken. Daarbij moet worden aangetekend dat één basisschool met vele vo-scholen te maken kan hebben, en omgekeerd.

Op samenwerkingsverbandniveau vindt wel evaluatie plaats, soms structureel, soms door het uitvoeren van extra onderzoek naar overeenkomsten tussen het advies en de prestaties in het voortgezet onderwijs. In hoeverre scholen voor voortgezet onderwijs dit evalueren, is in het kader van dit onderzoek niet specifiek bekeken.

Aanbevelingen

Adviezen voor de samenwerkingsverbanden / voor de schoolbesturen

- Maak duidelijke afspraken met het voortgezet onderwijs over de terugkoppeling van gegevens naar het primair onderwijs en over de manier waarop dat gebeurt. Gestandaardiseerde informatie over leerlingen verdient de voorkeur, bijvoorbeeld

informatie over halfjaarlijkse vorderingen bij belangrijke vakken, overgangen en double-ren. Maak ook afspraken over de perioden waarover deze informatie wordt geleverd. Het is wellicht wenselijk om de periode waarin wordt teruggekoppeld (1ste en 2de jaar vo) uit te breiden (3, 4, 5 en 6 vo).

- Evalueer op het niveau van het samenwerkingsverband de (kwaliteit van de) schooladviezen. Betrek hierbij de personen die bij het schooladvies zijn betrokken. Breng zo nodig wijzigingen aan in de procedure en informeer alle betrokkenen over de wijzigingen en de redenen daarvoor.
- Creëer mogelijkheden, bijvoorbeeld via het samenwerkingsverband of via een (regionaal) protocol, om basisscholen erop aan te spreken als hun adviezen in het voortgezet onderwijs tot relatief veel op- of afstroom leiden. Dit kan leiden tot verbetering. Het is ook van belang dat scholen voor voortgezet onderwijs erop worden aangesproken als de doorstroom van hun leerlingen achterblijft bij de doorstroom in andere vo-scholen.

Adviezen voor de basisschool

- Spreek af wie verantwoordelijk is voor de evaluatie van de procedure rond het schooladvies en voor de evaluatie van de kwaliteit van de adviezen (directeur, interne begeleider, leerkracht). Spreek af hoe, wanneer en met wie die evaluatie plaatsvindt.
- Betrek het voortgezet onderwijs ook bij deze evaluatie.

Klik [hier](#) voor een samenvatting van deze handreiking.